

ŠTUDIJSKI PROGRAMI SLOVENISTIKE LITERATURA, KULTURA IN LITERARNA KRITIKA NA MOSKOVSKI DRŽAVNI UNIVERZI

Nadežda Starikova

Institut slavianovedeniya RAN, Moskva

UDK 37.016:821.163.6'243:008(497.4):378(470.311)

Slovenistika je v zadnjih slabih štirih desetletjih postala ena od slavističnih specializacij na filološki fakulteti Moskvske državne univerze. Poleg jezika slovenisti študirajo zgodovino slovenske kulture, literature in literarne kritike, obenem se seznanjajo z ustvarjanjem uglednih avtorjev in raziskujejo specifiko literarnih smeri. V prvem letniku en semester poslušajo študijski program Zgodovina slovenske kulture. Zgodovina slovenske literature kot učni predmet se predava od drugega letnika, ko študenti poslušajo zgodovino starejše književnosti, v tretjem letniku se seznanijo z literaturo 19. stoletja, v četrtem pa z literaturo 20. stol. V petem letniku poslušajo predavanja iz zgodovine literarne kritike.

Rusija, Moskvska državna univerza Lomonosov, študijski programi slovenistike

At the department of Slavic Philology at the Moscow State University of M.V. Lomonosov Slovene Studies has been one of the specialisations for almost forty years. In addition to Slovene language, students study Slovene cultural history, literature and literary criticism, get acquainted with the works of well-known Slovene authors and study features of literary trends. In one first year semester they take the course "History of Slovene culture"; the studying of Slovene literature begins in the second year with early literature; in the third year students look at the 19th century; in the fourth at 20th century authors; and in the fifth year they attend lectures on "History of Slovene literary criticism".

Russia, the Moscow State University of M.V. Lomonosov, Slovene Studies courses

Jeziki in literature južnih, zahodnih in vzhodnih Slovanov, zgodovina slovanskih narodov, njihova kultura in njeni raznovrstni pojavi so postali v Rusiji predmet univerzitetnega predavanja in raziskovanja v prvi polovici 19. stol.¹ Vodilna katedra v Rusiji je ravno katedra za slovansko filologijo na Moskvski državni univerzi Lomonosov, kjer pripravljajo specialiste iz skoraj vseh slovanskih jezikov: poljščine, češčine, slovaščine, bolgarščine, srbsčine, hrvaščine, slovenščine, makedonščine in ukrajiniščine (beloruščina in lužiška srbsčina se poučujeta fakultativno). Študenti slovanskega

oddelka v času celotnega študija poleg osnovnega slovanskega jezika študirajo še zgodovino kulture države jezika, ki ga študirajo, zgodovino literature in literarno kritiko, na primer slovenisti se spoznavajo tudi z ustvarjanjem najbolj uglednih slovenskih avtorjev ter raziskujejo specifiko literarnih smeri slovenskega literarnega razvoja.

Filološka fakulteta Moskvske državne univerze Lomonosov je edina v Rusiji, kjer je slovenistika postala diplomski študij pred dobrimi petintridesetimi leti. Slovenistični študij traja pet let in se konča z diplomom, ki

1 Gl. Starikova, Nadežda, 2008: Slovanske literature na Moskvski univerzi: izkušnje predavanja in raziskovanja: Simpozij Obdobja 25. Metode in vrsti. Književnost v izobraževanju – cilji, vsebine, metode: zbornik predavanj. Ljubljana. 277–284.

potrjuje kvaliteto strokovnjaka – slovenista (specializacija zajema jezik in literaturo). Učni proces je razdeljen na deset semestrov, zadnjih šest mesecev študenti pišejo diplomsko nalogo. Slovenski jezik se kot diplomski predmet predava od leta 1970 (docentka dr. Olga S. Plotnikova). Predavanja iz zgodovine literature študenti poslušajo od leta 1980 (do leta 1994 dr. Natalija V. Maslennikova, kasneje doc. dr. Nadežda N. Starikova). Predavanja iz zgodovine kulture in literarne kritike potekajo od leta 1995, tudi pod vodstvom dr. Starikove.

V prvem letniku poslušajo študenti predavanja (en semester – 16 predavanj) v skladu s študijskim programom Zgodovina slovenske kulture v ruščini, kjer se seznanijo z nacionalnim kontekstom, dobijo predstavo o Sloveniji in slovenskem narodu s sinhronega in z diahronega vidika. Študenti prvega letnika dobijo informacije:

1) o geoetnografski specifikaciji Slovenije, in sicer o geografskem položaju, reliefu, naravnih dejavnikih, klimi, zgodovinski delitvi na geoetnografske pokrajine (Primorska, Gorenjska, Dolenjska, Koroška, Notranjska, Bela krajina, Štajerska, Prekmurje);

2) o pomembnih mejnikih slovenske zgodovine, in sicer o zgodovini naselitve slovenskega ozemlja, zgodovini pokristjanjenja in vlogi protestantizma v razvoju slovenske kulture, o državah, katerih sestavni del je bila Slovenija, in najpomembnejših zgodovinskih dogodkih 19.–20. stol., ki so vplivali na njeno usodo, vključno z osamosvojitvijo;

3) o osnovnih podatkih o državi, in sicer o številčnosti in sestavi prebivalstva, večjih mestih, gospodarskih in kmetijskih panogah, državnih ureditvah, državnih simbolih in praznikih, strankarskem sistemu ter odnosih z EU;

4) o posebnostih kulturnega razvoja, in sicer o vlogi jezika in literature v razvoju narodne zavesti (P. Trubar, J. Kopitar, F. Prešeren, F. Levstik), o splošnih podatkih o slovenski arhitekturi, likovni umetnosti, gledališču, glasbi, filmu, znanosti in športu. Poseben poudarek je na

nekaterih osebnostih, kot so J. Plečnik, A. Ažbe, I. Grohar, A. Linhart, J. Gallus, M. Kogoj, F. Miklošič, J. Štefan itn. Po predavanjih imajo študenti pisni test in ustni kolokvij. Pri pripravi na kolokvij pridobivajo informacije iz ustreznih knjig v ruščini (*История культур славянских народов в 3 тт.*, M., 2003–2008, *Славянские матицы. XIX век.* M., 1996, *Знакомьтесь, Словения!* M., 1996) in videogradiva.

V drugem, tretjem in četrtem letniku študenti poslušajo celoletna predavanja študijskega programa Zgodovina slovenske literature v ruščini. Gradivo se podaja kronološko, tako kot se menjajo dobe literarnega razvoja. Študenti dobijo celotno predstavo literarnega razvoja ene od slovanskih literatur od njenega začetka do danes. V drugem letniku se v obeh semestrih predava obdobje od 10. stol. do druge polovice 18. stol. (64 predavanj), torej od dobe prvih rokopisov do literature razsvetljenstva. V tretjem letniku se predava literatura 19. stol. (32 predavanj), v četrtem pa 20. stol. (32 predavanj). V prvem semestru petega letnika se študenti seznanijo s pregledom literature konca 20. in začetka 21. stol. (6 predavanj), temu pa sledi cikel predavanj (8) o Zgodovini slovenske literarne kritike. Ta predavanja so v slovenščini.

Študijski program Zgodovina slovenske literature vsebuje Uvod in enajst tem:

- 1) Obdobje prvih rokopisov,
- 2) Književnost reformacije in protireformacije,
- 3) Književnost baroka,
- 4) Književnost razsvetljenstva,
- 5) Književnost romantike,
- 6) Književnost druge polovice 19. stol. – med romantiko in realizmom,
- 7) Književnost od konca 19. do začetka 20. stol. – moderna in naturalizem,
- 8) Književnost med obema vojnama (1918–1941) – ekspresionizem in socialni realizem,
- 9) Književnost NOB (1941–1945),
- 10) Književnost druge polovice 20. stol.,
- 11) Književnost na prelomu 20.–21. stol.

V Uvodu sta predstavljena periodizacija slovenske literature in kratek opis etap njene razvoja. Vsako od poglavij je posvečeno zgodovini posameznega obdobja slovenske književnosti. Znotraj teme je najprej predstavljena zgodovinsko-kulturna informacija kot podlaga splošnih značilnosti literarnega razvoja, nato pa so podani osnovni podatki o usodi Slovencev v posameznem obdobju. Sledi splošna predstavitev literarnega razvoja v posameznem obdobju z izpostavljanjem njegovih posebnosti, označujejo se vodilne estetske platforme, njihova specifika v primerjavi z zahodnoevropskimi. Sledi še karakteristika ustvarjalnega dela konkretnih avtorjev in analiza njihovih pomembnejših literarnih del. Izbor avtorjev je odvisen od njihove vloge v evoluciji slovenskega literarnega razvoja, umetniške ravni njihovih del ter novatorstva. Posebna pozornost je posvečena naslednjim avtorjem: F. Prešernu, I. Cankarju, O. Župančiču. Za ponazoritev: v okviru teme Književnost reformacije in protireformacije (16.–prva polovica 17. stol.) se podajajo osnovni podatki o prihodu protestantskih idej na slovensko ozemlje, opredeljuje se vloga protestantov P. Trubarja, S. Krelja, J. Dalmatina pri oblikovanju slovenskega pisnega knjižnega jezika in opisujejo njihova temeljna dela.

Pri temi Književnost prve polovice 19. stol. – romantika je podrobno predstavljena situacija prve četrtine 19. stol. (odhod Francozov iz Ilirskih provinc, Metternichov absolutizem, gospodarsko in kulturno zблиževanje slovenskih pokrajin, oblikovanje slovenskega meščanstva, Ljubljanski kongres). Opisujeta se nastanek in razvoj romantike v slovenski književnosti, njene evropske in slovanske splošne značilnosti, slovenska specifika, vloga almanaha *Kranjska Čbelica*. Analizirajo se Čopov koncept razvoja literature in njegova kritična dela. Večji del pozornosti se posveča delom Franceta Prešerna, osnovnim obdobjem in žanrski svojevrstnosti njegovega ustvarjanja. Podrobno se obravnavajo elegija *Slovo*

od mladosti, romantična ciklusa *Soneti nesreče* in *Sonetni venec*, pesnitev *Krst pri Savici*. Poudarja se vloga Prešerna pri oblikovanju slovenskega knjižnega jezika.

Književnost med obema vojnama (1918–1941) – ekspresionizem in socialni realizem je tema, ki predvsem govori o slovenskem literarnem razvoju v času nastanka Kraljevine SHS, ko so se, po eni strani, slovensko gospodarstvo, znanost in kultura uspešno razvijali (ustanovitve univerze in SAZU v Ljubljani), po drugi strani pa so Slovenci izgubili več kot četrtino ozemlja in prebivalcev (priključitev slovenske Koroške Avstriji in slovenskega Primorja Italiji). Za 20. leta je značilen ekspresionizem, za 30. leta pa socialni realizem. Pri ekspresionizmu je poudarek na njegovem slovenskem izvoru in njegovi slovenski specifičnosti. Analizirajo se ekspresionistični manifesti, poezija A. Podbevška, S. Kosovela, T. Seliškarija, M. Klopčiča, A. Vodnika, E. Kocbeka, M. Jarca, dramska dela S. Gruma, proza I. Preglja ter literarne diskusije in periodika. Za drugo desetletje medvojnega obdobja je značilen nastanek socialnega realizma kot literarne smeri, ki se je med drugim oblikoval pod vplivom marksistične ideologije, idej krščanskega socializma in estetike realizma. Svoje mesto je našel v romanih P. Voranca, prozi M. Kranjca, C. Kosmača in I. Potrča. Obenem ta tema tudi vsebuje podatke o avtorjih – realistik, kot so F. Bevk, J. Kozak, V. Bartol.

Drugačen pristop h gradivu je značilen za temo Književnost druge polovice 20. stol., saj je zaradi večjega števila avtorjev in del gradivo treba razporediti ne samo po podobdobjih – konec 40. let–1968; 1968–1991; 90. leta – in smereh – realizem, modernizem, postmodernizem –, ampak tudi po literarnih zvrsteh – proza, poezija, dramatika. Tukaj se upoštevajo tudi zamejski in zdovski avtorji.

V okviru predmeta Zgodovina slovenske literature morajo študenti prebrati slovenska besedila. Od drugega letnika naprej v začetku vsakega semestra dobijo seznam slovenskih

knjig za obvezno branje. Poleg obnove vsebine in literarnega konteksta morajo obvladati zvrstno in tematsko opredelitev konkretnega literarnega dela. Po zaključku vsake teme študenti pišejo pisni kolokvij, konec vsakega semestra pa imajo izpit. Osnovna študijska literatura so knjige v ruščini in slovenščini (*История литератур западных и южных славян. ТТ.1-2*, М., 1997, Т.3, М., 2001, *История литератур Восточной Европы после второй мировой войны. Т.1*, М., 1995, Т.2, М., 2001, J. Pogačnik, *Starejše slovensko slovstvo*, 1990, B. Paternu, *Obdobja in slogi v slovenski književnosti*, 1989, J. Kos, *Pregled slovenskega slovstva*, 2002, *Slovenska književnost I*, 1998, *II*, 1999, *III*, 2001, F. Zadavec, *Slovenski roman 20. stoletja. I*, 1997, *II*, 2002 idr.) in podatkovne baze interneta.

Ciklus predavanj o Zgodovini slovenske literarne kritike študente seznanja z osnovnimi etapami razvoja slovenske literarne kritike od obdobja razsvetljenstva do sodobnosti. Na primer od sredine 19. stol., ko se je prvič pojavil kritični članek, ali pa do medvojnega obdobja, v katerem je bila zasnovana univerzitetna šola literarne zgodovine. Pozornost je posvečena tudi nekaterim kulturnikom, ki so močno vplivali na razvoj slovenske kritike kot sestavnega dela književnega razvoja, kot so npr. M. Pohlin, Ž. Zois, M. Čop, F. Levstik, J. Stritar, F. Celestin, J. Vidmar, I. Prijatelj, A. Slodnjak, A. Ocvirk, D. Pirjavec, B. Paternu, pa tudi besedilom literarnih programov in manifestov, literarnim diskusijam v periodiki, posameznim izdajam (revijam *Zvon*, *Ljubljanski zvon*, *Problemi*, *Nova revija* itn.). Študenti pri pripravi na končni izpit uporabljajo samo literaturo v slovenskem jeziku. (D. Dolinar, *Literarna veda in kritika // Slovenska književnost III*, 2001, D. Dolinar, *Med književnostjo, narodom in zgodovino*, 2007, B. Paternu, *Modeli slovenske literarne kritike (od začetkov do 20.*

stoletja), 1989, *Slovenski literarni programi in manifesti*, 1990). Hkrati napišejo še referat o kritičnem eseju ali oris znanstvene poti enega od literarnih kritikov.

V drugem letniku študenti izbirajo svojo študijsko usmeritev – jezikoslovno ali literarnoteoretično, na osnovi katere pišejo tudi seminarske naloge in diplomo. V skladu s študijsko usmeritvijo od drugega do četrtega letnika poslušajo posebne seminarje in imajo seminarske vaje. V zadnjih desetih letih je bilo za literarnoteoretično študijsko usmeritev izvedenih 8 ciklov seminarskih predavanj.² Ruskim diplomantom – slovenistom včasih pomagajo s svojimi strokovnimi nasveti tudi slovenski kolegi z Oddelka za slovenistiko FF UL, kot npr. prof. dr. M. Hladnik. Nekajkrat so z zanimivimi predavanji iz slovenske literature na filološki fakulteti Moskvske državne univerze Lomonosov nastopili prof. dr. L. Kralj, prof. dr. T. Virk, prof. dr. K. J. Kozak.

V drugem in tretjem letniku vsi študenti slavistike poslušajo pregled zgodovine slovanskih literatur v ruščini, ki vsebuje tudi zgodovino slovenske literature. Ta tečaj ima seznanitveni značaj. Osnova predavanj so predvsem prevodi poezije, dramskih in proznih del, ki so bili izdani v Rusiji (ZSSR) in dostopni v knjižnicah ter knjigarnah. Glavna vsebina predavanj so procesi v literaturi in duhovni kulturi slovanskih narodov ter sprememba idejno-umetniških paradigem. Pri tem se podrobneje obravnavajo reprezentativna dela slovanskih avtorjev. Omenjajo se tudi besedila, ki niso vrhunska, vendar prikazujejo posamezne literarne in kulturne posebnosti. Tečaj temelji na splošno-primerjalnem načelu. Zgodovina slovanskih literatur od 9. do 21. stol. se predava v okviru tem in skladno s pomembnejšimi obdobji zgodovine slovanskih narodov.

Uspeli moskovske univerzitetne slovenistike ne bi bili tako opazni brez dolgoletne

2 Starikova, Nadežda: Ustvarjanje F. Prešernar, Slovenski ekspresionizem, Slovenski zgodovinski roman, Slovenska proza druge polovice 20. stoletja, Paradigma postmodernizma v slovenski književnosti idr. (rokopis).

podpore s strani Centra za slovenščino kot drugi/ tuji jezik FF UL, ki omogoča prihod slovenskih lektorjev, nakup slovenskih knjig in učbenikov ter možnost študijskega bivanja ruskih študentov v Sloveniji. Dovolite, da se vam v imenu vodstva fakultete in katedre, študentov in v svojem osebnem imenu globoko zahvalim in želim, da bi se naše plodno sodelovanje nadaljevalo in imelo uspeh pri popularizaciji in širjenju slovenskega jezika, literature in kulture v sodobnem obdobju globalizacije.

Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete 277-284.
 VODOPIVEC, Peter 2007: *Od Pohlinove slovnice do samostojne države. Slovenska zgodovina od konca 18. do konca 20. stoletja*. Ljubljana.

Literatura in viri

- Istorija kultur slavjanskih narodov - История культур славянских народов*, 2003-2008. Moskva.
- Istorija literatur zapadnyh i juzhnyh slavyan - История литератур западных и южных славян*, 1997-2001. Moskva.
- Istorija literatur stran Vostochnoy Evropy posle Vtoroy mirovoy voyny*, 1995-2001. Moskva.
- HALIZEV, Valentin/Хализев, Валентин, 1998: *Теория литературы. Программы дисциплин для студентов филологических факультетов государственных университетов*. Издание второе, исправленное и дополненное. Издательство Московского университета.
- NIKOLAJEV, Petr/Николаев, Петр, 1998: *Введение в литературоведение. Программы дисциплин для студентов филологических факультетов государственных университетов*. Издание второе, исправленное и дополненное. Издательство Московского университета.
- Slovenska književnost III*, 2001. Ljubljana: DZS.
- Slovenska novejša zgodovina*, 2005. Ljubljana. Mladinska knjiga.
- STARIKOVA, Nadežda, 2002: Литературоведческая словенистика как отрасль российского академического славяноведения (к проблеме исторической преемственности). Derganc, Aleksandra (ur.): *Historizem v raziskovanju slovenskega jezika, literature in kulture. Obdobja 18*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 641-653.
- STARIKOVA, Nadežda/Старикова, Надежда, 2003: Словенская литература как предмет научного изучения (из истории российской академической славистики). *Славянский вестник*. Выпуск 1, издательство МГУ. 227-236.
- STARIKOVA, Nadežda/Старикова, Надежда, 2008: Slovanse literature na Moskovski univerzi: izkušnje predavanja in raziskovanja. Krakar Vogel, Boža (ur.): *Književnost v izobraževanju - cilji, vsebine, metode. Obdobja 25. Metode in vrsti*. Ljubljana: